

НАМАНГАН ВИЛОЯТИ ТАРИХИ ВА МАДАНИЯТИ ДАВЛАТ МУЗЕЙИ

табиат бўлими мудир А.Мадалиева

Тарих кўзгуси: Музей экспонатлари ортидаги сирли олам

Музей заллари бўйлаб юрганингизда, атрофдаги сукунат сизга одатийдек туюлиши мумкин. Аммо бу сукунат алдамчидир. Витриналар ортида турган ҳар бир сопол кўза, занглаган қилич, қадимий қўлёзма ёки сирли тақинчоқ аслида шивирлаб гапирмоқда. Улар бизга ўтмиш ҳукмдорларининг сирларини, унутилган севги қиссаларини ва асрлар оша яшаб келаётган саноатларни сўзламоқда. Музей — шунчаки қадимий буюмлар омбори эмас, у вақт занжирини бирлаштириб турган сеҳрли кўзгудир.

Музейга келган томошабин экспонатга ўртача 15–30 сония вақт ажратади. Бироқ бу қисқа вақт ичида буюмнинг асл қийматини ҳис қилиш қийин. Масалан, давлат музейларимизда сақланаётган Амир Темури даврига оид совут ёки қурол-аслаҳаларни олайлик. Уларнинг устидаги ҳар бир чизик, ҳар бир шикастланиш орқасида бир инсоннинг тақдири, шиддатли жанглар ва Ватан ҳимояси ётибди.

Асрий жилосини йўқотмаган тилла тақинчоқ ёки қадимий гилам музейга бир лаҳзада келиб қолмаган. Археологик қазилмалардан топилган буюмлар кўпинча таниб бўлмас даражада, тупроқ ва зангга ботган бўлади. Бу ерда «музей сеҳргарлари» — реставраторлар ишга тушади. Улар скальпель, микроскоп ва махсус кимёвий эритмалар ёрдамида экспонатларга иккинчи ҳаёт бағишлайдилар. Бу жараёнда баъзан тарихни ўзгартириб юборадиган кашфиётлар қилинади: кийимлар астаридан яширин хатлар, идишлар тагидан эса қадимий усталарнинг махфий муҳрлари топилади.

Музей экспонатлари кучли энергетикага эга. Негаки, уларга асрлар давомида минглаб инсонларнинг қўли теккан, улар маълум бир ҳис-туйғу (қувонч, қайғу, умид) билан яратилган. Тарих кўзгусига боқиб, инсон ўз-ўзидан ўйга толади: «Бу узукни таққан малика ким бўлган? Бу қалам билан қайси шоир дунёни титратган ғазалларни ёзган?»

Биз ўтамиз, авлодлар алмашади, империялар қулайди ва қайта тикланади. Аммо витрина ортидаги ўша сопол парчаси сокинлик билан яшашда давом этаверади. Улар вақт устидан ғалаба қозонган тирик хотирадир.

Наманган вилояти тарихи ва маданияти давлат музейи сизни бутунлай бошқа оламга — Фарғона водийсининг энг қадимги илдизлари, хунармандчилик сирлари ва тилсимли топилмалари сари бошлайди. 1918-йилда оддийгина физика лаборатория-кабинети сифатида иш бошлаган бу маскан бугунги кунда минглаб ноёб экспонатларни бағрида сақлаб келмоқда.

Музей витриналари орасида алоҳида энергетикага эга бўлган шундай экспонатлар борки, улар қаршисида тўхтамай ўтиб кетишнинг иложи йўқ:

Чуст маданиятининг топилмалари (Бизнинг эрамиздан аввалги II-I минг йиллик): Музейнинг археология бўлимида Чуст туманидаги қадимий манзилгоҳлардан топилган тош ва бронза меҳнат қуроллари, сопол идишлар парчалари сақланади. Бу оддийгина сопол синиқлари эмас. Уларнинг устидаги геометрик нақшлар водий аҳолиси бундан 3000 йил аввал ҳам юксак эстетик дидга ва сирли рамзлар тизимига эга бўлганини кўрсатади.

Қадимий тангалар хазинаси: Музей фондидаги Илк ўрта асрлар ва Кушонлар империяси даврига оид олтин ва кумуш тангалар ўз даврининг йирик иқтисодий сирларини яширади. Бу тангалар Наманган замини Буюк Ипак йўлининг энг муҳим ва гавжум чорраҳаларидан бири

бўлганидан, бу ерда дунёнинг турли бурчакларидан келган савдогарлар ўз тиллари ва маданиятларини муҳрлаганидан далолат беради.

Миллий либослар ва Чўп-каштачилик: Наманган азалдан хунармандлар, тўқувчилар ва заргарлар юрти бўлиб келган. Музейдаги XIX-XX аср бошларига оид атлас ва адрас тўнлар, нафис кашталар нафақат водий аёлларининг кийиниш маданиятини, балки ҳар бир гул ва нақш ортига яширинган тилсимларни — ёмон кўздан асровчи тумор рамзларини англатади.

Табиат бўлимидаги сирли дунё: Музейнинг илк ташкил этилган йилларидаёқ асос солинган табиат ва геология бўлими Фарғона водийсининг бой флора ва фаунаси, ноёб минераллари ва қазилма бойликлари билан таништиради. Бу ердаги ҳар бир тош — замин остидаги миллиард йиллик тарихнинг тирик парчасидир.

Музей залларидаги ушбу осори-атиқалар наманганлик усталарнинг маҳорати ва водий аҳлининг бой маданий мероси асрлар давомида қандай шаклланганини сўзловчи ҳақиқий «тарих кўзгуси»дир.

Музейга шунчаки экскурсия сифатида эмас, балки сирли оламга саёҳат сифатида қадам босинг. Экспонатлар қаршисида узоқроқ тўхтаб, уларнинг чизиқларига, рангларига эътибор беринг. Сиз ўшанда сукунат ичидан тарихнинг ҳақиқий овозини эшитасиз. Чунки музей — бу ўтмишнинг бугунги кун билан учрашадиган ва келажакка сўз айтадиган энг сирли масканидир.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Эркин Мирзаалиев. Наманган вилоят ўлкани ўрганиш музейи:
Кеча ва бугун. Фарғона нашриёти 2018 йил
2. Алиева Ш. Ўзбекистон музейлари тарихи. Тошкент: «Янги аср
авлоди», йил
3. Маврулов А. Музейлар — маънавият маскани. Тошкент:
«Ўзбекистон», 2020.